

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online) tijdschriften van Boom uitgevers zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd. Alle artikelen die echter langer dan vijf jaar geleden zijn gepubliceerd, zijn vrij beschikbaar voor download en hergebruik. Toestemming van de uitgever is dan niet meer nodig.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this article may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher. No part of this publication may be reproduced in the context of text and data mining for any other purpose which is not expressly permitted by law without permission of the publisher.

abonnementen@boom.nl
www.boom.nl

Boeken

EMDR neemt de draad terug op

Bespreking van

Hilde Descamps (2025). *Vreemd vertrouwd — Het spanningsveld tussen psychoanalyse en EMDR*. Amsterdam: Sijbolet. ISBN 9789491110559, 64 pp., € 13,50

JOOST POLLET

Het boekje *Vreemd vertrouwd* geeft ons een boeiende inkijk in de ogenschijnlijke tegenstelling tussen psychoanalyse en EMDR. In therapieland nemen EMDR en psychoanalyse plaatsen in die op het eerste gezicht ver van elkaar verwijderd lijken te zijn. Toch hebben ze een gemeenschappelijke oorsprong als een behandeling voor traumatische ervaringen. Naderhand scheidden hun wegen en verruimden ze allebei hun gezichtsveld. Freud construeerde via de techniek van de vrije associatie een theorie over de psyche. In 1990 wil F. Shapiro met behulp van een techniek van sensorische repetitieve prikkels, afgesplitste delen van traumatische ervaringen terug-integreren (EMDR). Waar Freud de cathartische methode moest verlaten om de psychoanalyse te ontwikkelen, zet EMDR de weg van Breuer verder. Hypnose, suggestie, vrije associatie en spreken zijn de elementen waartegenover psychoanalyse en EMDR zich positioneren en waaromheen zich een spanningsveld ontwikkelt. Dit is de kern van dit boekje. De vele wetenschappelijke referenties maken het

mogelijk dat de geïnteresseerde lezer zich verder kan verdiepen. Wat ik als onderbelicht onderwerp in dit boek heb ervaren is het grote verschil in de kenmerken van de therapeutische relatie die vanuit beide modellen met de patiënt wordt opgebouwd. EMDR blijft een <directieve> therapie waar de therapeut aangeeft hoe de cliënt zijn probleem kan oplossen. In psychoanalyse daarentegen ligt de focus op een kader waarin zich de dynamiek van overdracht en tegenoverdracht kan ontfouwen.

Wie interesse heeft in deze thematiek, kan ik dit boekje zeker aanbevelen.

<https://doi.org/10.5553/PA/259027332026032001010>

Over turbulentie in psychoanalytische verenigingen

Bespreking van

Jasminka Šuljagić (red.) (2025). *Dynamics of psychoanalytic institutions — Legacy, transformation and becoming*. Londen: Routledge. ISBN 9781032686226, 186 pp., £ 25,59

MARC HEBBRECHT

Het Institutional Matters Forum, een werkgroep van de European Psychoanalytical Federation, verenigt psychoanalytici uit zeven Europese landen. Als huidig voorzitter

van de Belgische Vereniging voor Psychoanalyse heb ik meerdere van hun bijeenkomsten bijgewoond, wat mijn belangstelling voor het boek *Dynamics of psychoanalytic institutions* alleen maar heeft aangewakkerd. Šuljagić en haar collega-auteurs verkennen de complexe dynamieken binnen psychoanalytische verenigingen: hun historische wortels, groeipijnen, breuken, vernieuwingen, en niet het minst hun kwetsbaarheid. De historiek van de International Psychoanalytical Association (IPA) vormt het vertrekpunt in het boek. Wat begon als Freuds woensdagavondbijeenkomsten in 1902 — laagdrempelig en open —, groeide al snel uit tot een georganiseerde vereniging met statuten, congressen en een wetenschappelijke missie. De oprichting van de Weense Vereniging in 1908, gevolgd door de IPA, markeerde die overgang. Freud, zich bewust van het opkomende antisemitisme, trachtte de psychoanalyse te verankeren buiten de grenzen van het hebben van een Joodse identiteit.

De vroege geschiedenis werd gekenmerkt door conflicten: Adler, Stekel en Jung verlieten de IPA omdat ze op een aantal terreinen van mening verschilden met Freud en zich door hem niet genoeg erkend voelden. Later volgden discussies over lekenanalyse, de opleiding (het Eitingon-model) en de kinderanalyse. De controverses tussen Klein en Anna Freud waren fel, maar leidden opmerkelijk genoeg niet tot een breuk in de British Society. De politieke context — het nazisme, de Holocaust — had wél diepgaande institutionele gevolgen: bloeiende verenigingen verdwenen (zoals Boedapest) of verkommerden (zoals Wenen). Londen nam de rol van centrum over.

Frankrijk kende na de oorlog, en dan vooral in de jaren vijftig, hevige interne strijd. Chervet beschrijft hoe pragmatische aan-

passingen, zoals lagere frequentie van de analyse en collectieve supervisie, noodzakelijk waren om te kunnen voldoen aan de groeiende vraag, ondanks een klein aantal opleiders. Intern woedde een ideologische strijd: Lagache en Lacan streefden academische erkenning na, Nacht verdedigde de autonomie van het analytische veld. Lacan werd niet meer erkend als opleider door de IPA, omdat hij een variabele sessieduur propageerde. De Franse nadruk op vrijheid en het scheiden van rollen (persoonlijke analyse versus opleiding) zorgt voor een fundamenteel verschil met het Angelsaksische model. Het Franse opleidingsmodel kenmerkt zich niet alleen door een lagere sessiefrequentie, maar huldigt een andere visie op psychische (dis)continuïteit.

Andere bijdragen tonen de lange en vaak moeizame weg naar erkenning als *competent society* binnen de IPA. De Hongaarse vereniging moest na het communistische verbod op analyse bijna volledig opnieuw beginnen (Szönyi). In Wenen betekende het IPA-congres van 1971 — met Anna Freud als aanwezige — een symbolisch keerpunt (Diercks). Later ontstond er een originele samenwerking tussen twee Weense verenigingen die, zonder fusie, toch samen een huis en opleidingsverantwoordelijkheid delen. Ylander beschrijft hoe een fusie in Zweden wél plaatsvond, als logisch vervolg op reeds bestaande samenwerking — deels uit noodzaak: minder instroom, vergrijzende opleiders.

Wat mij bijzonder treft in het boek, is de herkenbaarheid van de problemen die besproken worden. De overgang van een kleine groep met een ondernemende geest naar een grotere, hiërarchisch georganiseerde vereniging blijkt moeilijk (Stokoe). Er is vaak een regressieve tendens: men verlangt terug naar een intieme, charismatisch

geleide kleine groep — een echo van de beroemde woensdagbijeenkomsten bij Freud.

Met de jaren groeit in oudere verenigingen het risico op autoritaire tendensen, dogmatisme en conformisme. Creatieve kandidaten kunnen zich niet verder ontwikkelen, het theoretisch pluralisme komt onder druk te staan. Psychoanalytici zijn goed in het herkennen van individuele dynamieken, maar hebben vaak weinig voeling met de specifieke processen binnen groepen en organisaties. Toch is het noodzakelijk dat een vereniging een gedeeld begrip ontwikkelt van haar primaire taak, namelijk haar wetenschappelijke missie. Maar wat betekent dat precies in de huidige tijd (Šuljagić)? Hoe dienen we de wetenschappelijke missie van de psychoanalyse te omschrijven?

Te vaak wordt bij interne conflicten gegrepen naar gezinsmetaforen. Alsof de vereniging een gezin is, bestuurders ouders, en leden kinderen. Maar een psychoanalytische vereniging is géén familie. Wellicht wordt de psychoanalytische bril te snel opgezet bij zaken die veeleer managementvaardigheden vereisen. Bovendien hebben psychoanalytici het niet zelden moeilijk met gezag, autoriteit en bestuurlijke structuren.

Genta bespreekt hoe de daling van het aantal kandidaten in Zwitserland een mogelijk gevolg is van destructieve tendensen in de vereniging, zoals rigiditeit, indoctrinatie en besluiteloosheid. De verwachting dat kandidaten al over alle eigenschappen van een goede analyticus beschikken, is onrealistisch. Een genuanceerdere inschatting van iemands potentieel is wenselijker. Beter kan men nagaan wat de postulant al bereikt heeft in zijn leven, en in welke mate er verdere groei verwacht kan worden.

Ook elders blijkt het moeilijk collega's te motiveren voor bestuursfuncties. Besturen

vraagt meer dan analytisch inzicht: er is engagement nodig, organisatorische vaardigheid, en bereidheid tot beleidsvoering. Maar ook tijd en energie — en dat alles onbezoldigd. Sommige leden nemen een passieve houding aan, verwachten dat anderen het werk doen, alsof een bestuur moederlijk zorgend de vereniging moet dragen (Šuljagić).

Idealisering vormt een ander struikelblok. Wat is 'het pure goud' van de psychoanalyse nog in een praktijk die zich verbreed heeft? De meeste analytici werken niet langer exclusief 'op de bank', maar zijn ook actief in psychotherapie, onderwijs of institutioneel werk. De coronapandemie bracht het debat over *remote analysis* in een stroomversnelling. Is het geen tijd om een vorm van psychoanalyse te ontwikkelen die ontvanke-lijk is voor de veranderde behoeften van een diverse samenleving — zonder te vervallen in nostalgisch verlangen naar een mythisch verleden?

Deze bundel biedt een rijke verzameling reflecties over het institutionele leven van de psychoanalyse, waarin turbulenties en crises niet zelden hun oorsprong vinden in herhaling van onverwerkte conflicten en traumatische gebeurtenissen. Herhaling, ontkenning, en vooral: stilzwijgen.

De psychoanalyse heeft de opdracht zich niet terug te trekken in een ivoren toren. Integendeel, zij moet zich positioneren als een praktijk die in de samenleving ruimte creëert — een plek waar het subject kan stilstaan bij zichzelf, in de aanwezigheid van een meedenkende ander.

<https://doi.org/10.5553/PA/259027332026032001011>